

Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitaja- ja lääkärivoimavarat maakunnissa vuonna 2015

Päälöydökset

- Maakuntien välillä on eroja neuvolapalvelujen sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajien ja lääkäreiden henkilöstövoimavaroissa.
- Lääkäreiden henkilöstöresursseissa on eniten kehitettävää.
- Lukioden opiskeluterveydenhuolto on pääosin ammatillisten oppilaitosten opiskeluterveydenhuoltoa paremmin resursoitu.

Kirjoittajat:

Kirsi Wiss
Asiantuntija, THL

Pia Hakamäki
Erikoissuunnittelija, THL

Tuovi Hakulinen
Tutkimuspäällikkö, THL

Marke Hietanen-Peltola
Ylilääkäri, THL

Vesa Saaristo
Asiantuntija, THL

Timo Ståhl
Johtava asiantuntija, THL

JOHDANTO

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäisy ovat neuvolapalveluiden sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon keskeisiä tavoitteita. Laadukas toiminta ja tavoitteiden saavuttaminen eivät toteudu ilman riittäviä henkilöstövoimavaroja.

Neuvolan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut siirtyvät sote-uudistuksessa maakunnan järjestettäväksi. Tässä julkaisussa raportoidaan em. palvelujen henkilöstövoimavarojen tilanne maakunnissa vuonna 2015 (taulukko 1). Tiedot on kerätty terveyskeskuksista ja ne on laskettu maakunnan tasolle. Henkilöstövoimavarojen kehitystä ja suhdetta kansallisiin mitoitussuosituksiin (taulukko 1) on seurattu vuodesta 2004 lähtien (ks. Wiss ym. 2016).

Taulukko 1. Terveydenhoitajien ja lääkäreiden valtakunnalliset henkilöstömitoitussuosituksat äitiys- ja lastenneuvolassa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa.

Valtakunnalliset henkilöstömitoitussuosituksat		
	Terveydenhoitaja	Lääkäri
Äitiysneuvola (THL 2013)	Enintään 76 raskaana olevaa / kokopäivätoiminen terveydenhoitaja/kätilö**	Enintään 600 raskaana olevaa / kokopäivätoiminen lääkäri**
Lastenneuvola (STM 2004)	Enintään 340 0–6-vuotiasta / kokopäivätoiminen terveydenhoitaja	2400 0–6-vuotiasta / kokopäivätoiminen lääkäri
Kouluterveydenhuolto (STM & Suomen Kuntaliitto 2004)	Enintään 600 oppilasta / kokopäivätoiminen terveydenhoitaja	Enintään 2100 oppilasta / kokopäivätoiminen lääkäri
Opiskeluterveydenhuolto (STM 2006)	600–800 opiskelijaa / kokopäivätoiminen terveydenhoitaja	2500–3000 opiskelijaa / kokopäivätoiminen lääkäri

**kun loma-ajalla on sijainen.

TULOKSET

Äitiys- ja lastenneuvolan sekä kouluterveydenhuollon terveydenhoitaja- ja lääkäriresurssit vaihtelivat maakuntien välillä (taulukko 2 ja 3). Lapin maakunnassa yhtä kokopäivätoimista terveydenhoitajaa kohden oli äitiysneuvolassa keskimäärin 59 raskaana olevaa naista/perhettä ja Pohjois-Pohjanmaalla vastaavasti 79 (taulukko 2). Lastenneuvolassa paras terveydenhoitajatilanne oli Satakunnassa, jossa kokopäivätoimisella terveydenhoitajalla oli vastuullaan keskimäärin 293 lasta.

Kouluterveydenhuollossa oppilasmäärät terveydenhoitajaa kohden vaihtelivat Pohjois-Karjalan 342 oppilaasta Uudenmaan 569 oppilaaseen (taulukko 2).

Taulukko 2. Raskaana olevien, 0–6-vuotiaiden lasten ja oppilaiden lukumäärät kokopäivätoimista terveydenhoitajaa kohden vuonna 2015.

	Äitiysneuvola	Lastenneuvola	Kouluterveydenhuolto
Koko maa	72	356	496
Etelä-Karjala	64	314	518
Etelä-Pohjanmaa	71	337	486
Etelä-Savo	65	315	480
Kainuu	62	327	509
Kanta-Häme	73	381	500
Keski-Pohjanmaa	63	363	547
Keski-Suomi	61	367	455
Kymenlaakso	66	314	493
Lappi	59	325	418
Pirkanmaa	77	389	468
Pohjanmaa	62	319	443
Pohjois-Karjala	61	374	342
Pohjois-Pohjanmaa	79	391	510
Pohjois-Savo	70	376	504
Päijät-Häme	65	341	503
Satakunta	71	293	448
Uusimaa	77	362	569
Varsinais-Suomi	73	357	462

Kainuun maakunnassa raskaana olevien naisten ja Kanta-Hämeessä 0–6-vuotiaiden lasten lääkärikohtainen lukumäärä oli pienin (taulukko 3). Pohjois-Karjalassa raskaana olevien naisten lukumäärä ja 0–6-vuotiaiden lasten lukumäärä kokopäivätoimista lääkäriä kohden oli muita maakuntia suurempi. Eniten oppilaita kokopäivätoimista lääkäriä kohden oli kouluterveydenhuollossa Keski-Pohjanmaalla.

Taulukko 3. Raskaana olevien, 0–6-vuotiaiden lasten ja oppilaiden lukumäärät kokopäivätoimista lääkäriä kohden vuonna 2015.

	Äitiysneuvola	Lastenneuvola	Kouluterveydenhuolto
Koko maa	649	2817	3306
Etelä-Karjala	499	2898	2278
Etelä-Pohjanmaa	847	3936	5415
Etelä-Savo	696	3725	4464
Kainuu	417	2230	4996
Kanta-Häme	431	2054	2021
Keski-Pohjanmaa	777	4191	7716
Keski-Suomi	994	4255	4114
Kymenlaakso	510	2758	2542
Lappi	598	2431	2301
Pirkanmaa	810	2946	3084
Pohjanmaa	640	2973	2740
Pohjois-Karjala	1160	6623	5885
Pohjois-Pohjanmaa	504	2239	3417
Pohjois-Savo	603	2706	3248
Päijät-Häme	602	2264	3098
Satakunta	551	3114	4304
Uusimaa	671	2753	3417
Varsinais-Suomi	669	2675	2888

Terveydenhoitajakohtaisissa opiskelijamäärissä oli vaihtelua maakunnan sisällä lukuihin ja ammatillisten oppilaitosten opiskeluterveydenhuollon välillä (taulukko 4).

Taulukko 4.

Lukioiden, ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen opiskelijamäärät kokopäivätoimista opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajaa kohden vuonna 2015.

	Lukio	Ammatillinen oppilaitos	Ammatti-korkeakoulu
Koko maa	613	659	1183
Etelä-Karjala	599	553	..
Etelä-Pohjanmaa	511	586	1863
Etelä-Savo	346	596	869
Kainuu	534	602	982
Kanta-Häme	478	650	1332
Keski-Pohjanmaa	450	789	1133
Keski-Suomi	513	718	2667
Kymenlaakso	583	625	836
Lappi	452	510	878
Pirkanmaa	483	776	1168
Pohjanmaa	440	482	894
Pohjois-Karjala	466	715	1260
Pohjois-Pohjanmaa	763	694	784
Pohjois-Savo	539	615	1143
Päijät-Häme	752	680	1799
Satakunta	542	572	703
Uusimaa	790	696	1300
Varsinais-Suomi	608	647	1286

Näin tutkimus tehtiin

Terveyskeskusten Terveydenedistämisasiivisuus (TEA) perusterveydenhuollossa 2016 - tiedonkeruussa (Wiss ym. 2016) ilmoittamat henkilöstöresurssit laskettiin maakunnittain yhteen ja suhteutettiin tiedon toimittaneiden terveyskeskusten vastuuväestöön. Tietonsa toimitti 96 prosenttia kaikista Manner-Suomen terveyskeskuksista (N=158).

Syntyneiden sekä 0–6-vuotiaiden lasten lukumäärät poimittiin väestötilastoista, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon vastuuväestöt TEA perusterveydenhuollossa - tiedonkeruusta.

Suurella osalla maakuntia lukioiden opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitaja- ja lääkäriresurssit olivat ammatillisia oppilaitoksia paremmat (taulukot 4 ja 5). Vain neljässä maakunnassa ammatillisten oppilaitosten terveydenhoitaja-resurssit olivat paremmat kuin lukioissa.

Keski-Pohjanmaalla lääkärikohtaiset opiskelijamäärät olivat kaikissa oppilaitoksissa suuremmat kuin muissa maakunnissa. Kymenlaakson maakunnassa ei ollut lainkaan lääkäriresurssia ammattikorkeakoulujen opiskeluterveydenhuollossa.

Taulukko 5.

Lukioiden, ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen opiskelijamäärät kokopäivätoimista opiskeluterveydenhuollon lääkäriä kohden vuonna 2015.

	Lukio	Ammatillinen oppilaitos	Ammatti-korkeakoulu
Koko maa	3376	3558	5007
Etelä-Karjala	2106	2106	..
Etelä-Pohjanmaa	2938	6503	7468
Etelä-Savo	3252	5000	7256
Kainuu	3913	4646	4175
Kanta-Häme	3177	5498	5545
Keski-Pohjanmaa	10588	11340	12328
Keski-Suomi	5332	5354	8000
Kymenlaakso	3432	3615	∞
Pirkanmaa	2480	2680	3750
Pohjanmaa	3464	3569	7405
Pohjois-Karjala	4852	10593	5393
Pohjois-Pohjanmaa	4389	4472	3990
Pohjois-Savo	2019	2513	5315
Päijät-Häme	3460	3975	4337
Satakunta	2248	2411	6652
Uusimaa	3815	3383	4328
Varsinais-Suomi	2859	2444	3846

KIRJALLISUUTTA

Hakulinen-Viitanen T, Hietanen-Peltola M, Hastrup A, Wallin M & Pelkonen M. 2012. Laaja terveys-tarkastus. Ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä koulu-terveydenhuoltoon. Opas 22. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Klemetti R & Hakulinen-Viitanen T. (toim.) (2013). Äitiysneuvolaopas. Suosituksia äitiysneuvolatoimintaan. Opas 29. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Kouluterveyskysely.
www.thl.fi/kouluterveyskysely

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2004). Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Oppaita 2004:14. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.

Sosiaali- ja terveysministeriö. (2006). Opiskeluterveydenhuollon opas. Julkaisuja 2006:12. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.

Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen Kuntaliitto. (2004). Koulu-terveydenhuollon laatusuositus. Oppaita 2004:8. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.

Wiss K, Hakamäki P, Hakulinen T, Hietanen-Peltola M, Koskinen H, Saaristo V & Ståhl T. (2016). Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstövoimavarat terveyskeskuksissa 2004–2015. Tutkimuksesta tiiviisti 19/2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Valtioneuvoston asetus 380/2009 neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisystä suun terveydenhuollosta.

Valtioneuvoston asetus 338/2011 neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisystä suun terveydenhuollosta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
PL 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-302-886-9 (verkko)
ISSN 2323-5179

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-886-9>

www.thl.fi

YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Riittävät, alueellisia tarpeita vastaavat henkilöstövoimavarat ovat laadukkaan toiminnan edellytys. Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstövoimavarojen kehitystä on ollut mahdollista tarkastella terveyskeskustasolla vertailukelpoisesti jo yli kymmenen vuoden ajan (ks. Wiss ym. 2016). Tässä julkaisussa terveyskeskusten ilmoittamista henkilöstövoimavaroista lasketut luvut kertovat resurssitilanteesta maakuntatasolla. Ne antavat tilannekuvan neuvolapalveluista sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta ennen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistusta.

Maakuntien välillä on eroja kaikkien edellä tarkasteltujen palvelujen resursoinnissa. Erot ovat selkeimmillään lääkäriresursseissa ja opiskeluterveydenhuollossa myös terveydenhoitajien työpanoksissa. Erityisen huomionarvoista tuloksissa on se, että saman maakunnan sisällä ammatillisten oppilaitosten opiskeluterveydenhuolto on resursoitu huonommin kuin lukioissa. Näin siitakin huolimatta, että ammatillisten oppilaitosten opiskelijoilla tiedetään, esim. Koulu-terveyskyselyn tulosten perusteella, olevan terveys- ja hyvinvointihaasteita selvästi enemmän kuin lukiolaisilla. Opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajamitoitussuosituksista on lähtökohtaisesti tarkoitettu toteutettavan siten, että suosituksen alarajalle, 600 opiskelijaa/terveydenhoitaja, pyritäisiin juuri ammattioppilaitoksissa.

Lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon henkilöstömitoitussuosituksien annettu vuonna 2004. Molempien palvelujen sisältö ja toimintatavat ovat muuttuneet ja kehittyneet merkittävästi sen jälkeen. Valtioneuvoston asetus 380/2009 (nykyisin 380/2011) täsmensi ja yhdenmukaisti määräraakaisten terveystarkastusten järjestämistä ja sisältöjä. Samalla osa tarkastuksista muuttui laajoiksi terveystarkastuksiksi, joissa lapsen terveyden ja hyvinvoinnin lisäksi arvioidaan ja tuetaan koko perheen ja vanhempien terveyttä ja hyvinvointia. Toiminnan tärkeiksi sisällöiksi muodostuivat myös tarvittavien lisäkäyntien järjestäminen erityisen tuen tarpeessa oleville sekä entistä laajempi monialainen yhteistyö. Näitä uusia tehtäviä vasten tarkasteltuna voidaan henkilöstömitoitussuosituksien asiakasmääriä pitää nykyisissä suosituksissa ylimitoitettuna. Suositukset ylittävillä asiakasmäärillä on käytännössä erittäin vaikea toteuttaa ehkäisevää työtä laadukkaasti ja sisällöllisesti riittävän kattavana.

Universaaleissa neuvolan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluissa on mahdollista tunnistaa tuen tarve varhain ja tarjota asiakkaan tarpeisiin räätälöityä tukea. Maakuntien toimintoja organisoitaessa onkin tärkeää huomioida myös ehkäisevien ja edistävien palveluiden näkökulma. Ehkäisevällä työotteella ja varhaisella puuttumisella edistetään väestön terveyttä ja hyvinvointia sekä säästetään myös kustannuksissa. Hyötyjen saamiseksi palveluissa tarvitaan riittävästi henkilöstöresursseja ja osaamista. Riittävät henkilöstöresurssit mahdollistavat moniammatillisen yhteistyön ja myös ammattitaidon ylläpitämisen. Tämän selvityksen tiedot antavat mahdollisuuden tarkastella maakunnan tilannetta kokonaisuutena ja tarvittaessa panostaa niihin toimintoihin, joissa on havaittavissa puutteita.

Tämän julkaisun viite: Wiss K, Hakamäki P, Hakulinen T, Hietanen-Peltola M, Saaristo V & Ståhl T. Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitaja- ja lääkärivoimavarat maakunnissa vuonna 2015. Tutkimuksesta tiiviisti 14, toukokuu 2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.